

בס"ד
פר

משנה הלכות

מדור התשובות אורח חיים מהדורא תניינא חלק ח'

העתקנו כאן כמה שאלות ותשובות

בהלכות הנוגעות

לקדושת

ארץ ישראל

יו"ל ע"י מכון משנה הלכות גדולות בארה"ק קרית
אונגוואר, רמות ירושת"ו, שנת תשס"ג לפ"ק.

יצא לאור על ידי וועד למען קדושת ארץ ישראל
ברוקלין נוא יארק – שנת תשס"ה לפ"ק

סימן צו

כיסוי הלחם משנה אחר קידוש וענינים שונים

א' לימי הקבלה, החדש"מ מ"ז למבנ"י יצו"א מע"כ ידי"ע וידי"נ הרב הגאון ור"ח המפורסם ג"א ח"ח כקש"ת מוה"ר בנימין יהושע זילבער שליט"א בעמח"ס אז נדברו י"ב חלקים וש"ס לתועלת הכלל

וכתב לו רבינו אברהם ז"ל מה שכתבת דהעולם לא מפרשים יש עולם אחר שהם מפרשים כהרמז"ס, והכ"נ אני אשתמש במליצה זו יש מנהג עולם אחר שנהגין לכסות הפת עד לאחר הקידוש והמוציא עד אכילה ממש ונותנים ידיהם תחת הלחם, ואמת אגיד שמעולם ראיתי מנהג כן אצל אבותי ורבתי זי"ע, וכמ"ש מדעת המ"צ ושם ראיתי שכן הביא בשם הב"מ סי' קל"ד.

אחד שבג"ת צידיות נאמנה, יקרת ספרו שו"ת אז נדברו ח"צ הגיעני אתמול עש"ק והי' לי לשמחה וקראתי לשבת עונג אשרי לו למע"כ שכתב לו וזכה להוציא לאור י"צ חלקים כנגד י"צ שבטי י' וי"ר שזכה להיות ממזכי הרבים ויוסיף ליתן מפרי עמו ועתו ועליהו לא יבול עדי יצא ינון ולו יקרת עמים כאות נפשו וכעמירת ידיו הנאמן.

כן הנני מחזיקנא לי טיבותא למעכ"ג על אשר מפלפל בדבריו בספרו היקר פעם לבנות ופעם לסחור בדרכה של תורה ונתקיים בעזה"י את והז בסופה, וכבר אמר הפמ"ג במכתבו להלדיק ר' בנימין המלמד שנקשו מידי פעם לפעם לעיין בדבריו כי מזה לחצב דברי חבירו י"שר כחו וחילו לאורייחא.

ומחמת חציבות כמים הפנים אל פנים הנני להראות כי עיינתי בדבריו היקרים בסי' ב' הביא מה שכתב המ"צ סי' רע"א סקמ"א שכתב דלטעם שמכסים הלחם לזכר למן טוב שיהי' הלחם מכוסה עד אחר ברכת המוציא, ותמה השואל מנ"ל להמ"צ כן, ומעכ"ת לאחר האריכות הסכים עם השואל ותמה על מה שכתב בשונה הלכות שהציא מסקנת המ"צ שלמעשה צריך להיות מכוסה בשעת המוציא אצל לאור האמור אינו כן וכמו שנהגין העולם, וצ"ן עוד לסי' נ"ז שם ועיינתי שם ג"כ וראיתי שמפלפל בזה, ובאמת בכאן נראה להשתמש במליצה רבינו הגדול ר' אברהם בן הרמז"ס שכתב לגדול אחד השיג על הרמז"ס מה שפי' בענין רה"ר במדבר וכתב דהעולם לא מפרשים כהרמז"ס,

עוד יש להעיר דיש נוהגין ציוס שלא לכסות הפת כלל קודם קידוש וטעמם כיון דבלילה נמי הטעם שלא יראה הפת בשחו כיון שפת קודם לברכה, ומיהו זה דוקא בלילה שאפשר לקדש על הפת כמו על היין, ורצא כשתאז לפת יותר קידש על הפת, אצל בשחרית דליכא קידוש על הפת א"כ ע"כ מקדש על היין וליכא בושח כה"ג, ומיהו להטעם משום זכר למן אכתי לא יצאנו, ואולי ס"ל דדוקא בסעודת דבי שמשא עשו זכר למן שאז ירד המן בששי, וכיון שכבר עשו זכר למן בליל שבת בצוקר שוב אין צריך לזכר זה, וי"ל.

בענין קדושת הכותל

(ב) בסי' כ"ח מענין קדושת הכותל שריד בית מקדשינו ומפארתינו אשר אמרו ז"ל (שהש"ר פ"ב) שנשבע הקב"ה שלא יעוזז אותה אי יש מזה להחפול אצל הכותל מערבי. וצ"ן גם לתשובה שכתב מחותני הרב הגאון ר' נתן געשטעטנער ואין לי התשובה הנ"ל ולא ראיתי, ואמנם לעצם הענין הרי אמרו בגמ' חולין נ"א ע"ב הוצא ברג"ש עה"ת פ' ויאל ויפגע במקום כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי כדי יהי' דעתי למיהדר קפלה ליה ארעא מיד ויפגע במקום, כד צלי בעי למיהדר אמר הקב"ה נדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה וכו' ופרש"י שהתפללו בו אבותי וכו' האי בית א-ל לא הסמוך לעי אלא ירושלים ועל שם יהיה בית אלקים קראו בית אל והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם והוא שדה שהתפלל בו יצחק דכתיב

אחריה ולמה נקרא שמה חזיר שמחזרת עטרה לבעליה, הדא הוא דכתיב ועלו מושיעים צהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה, ופי' הגאון ז"ל שהתנבאו חז"ל שהנוצרים יבשאו קודם הגאולה את א"י מיד הישמעאלים והם יחזרוה לישראל, וכמו שראינו שנתקיים עתה בזמנינו והוא פלא שראה רבינו הגדול בזה השגחת הצורא מה שהנוצרים לקחו א"י מיד הישמעאלים והם יחזרוה לישראל, והנה ראה ברוח קדשו שבאמת כל מלכי נוצרים ואדום החזירו את א"י לבני רק הישמעאלים מיאנו בדבר וכידוע מהו"ו. והעיד רבינו שכתב וכמו שראינו שנתקיים עתה בזמנינו.

ובתן רבינו טעם על זה שנלך להיות יד הנוצרים באמצע ולא שישראל יקחיה מיד הישמעאלים בעצמם לפי שהישמעאלים הרי נודע שאינם עובדי ע"ז וכל התפלות ומשכחות הם לה' אחד וגם יש להם זכות מילה, ואף שאינה בשלימות שהוא מילה ולא פריעה וגם ל"ג שנים, מ"מ קצת זכות יש להם כמבואר בזוה"ק (וארא) שבשביל זכות זה נתן להם הקב"ה א"י בזמן הגלות ע"ש, ולכן אם ישראל היו נריכין לקחת א"י מיד הישמעאלים בעצמו הי' ח"ו קטרוג על ישראל שאינם ראויים ליקח הארץ מידם, לכן סיבב הקב"ה זה שהנוצרים יקחיה מהישמעאלים וישראל יקחיה מהנוצרים, ובזה לא יהי' עוד קטרוג על ישראל כי הנוצרים אין להם זכותים הנ"ל, והוא ע"ד שאמרו עמונ ומואב טיהרו בסיוחן.

וא"ת אמאי לא הי' קטרוג על הנוצרים שלא יקחיה מהישמעאלים כבר אמרו חז"ל (סוכה נ"ב) שהשטן מניח את או"ה ואינו מתגרה רק בישראל ע"כ ע"ש, והוא פלא ממש כנראה לזמנינו.

והנה מאז אמרתי דמה שאמר ז"ל אל תחגרו באומות לא נאמרה בארץ ישראל אלא בחו"ל אותם אומות שישראל נגלו ביניהם אל תחגרו בזה עד בא יבא גואל לדק ויגאלם, והטעם נראה לפ"מ דכתיב (דברים ז' ד') ואת העם הזה לאמר אחסו עצרים בגבול אחיכם בני עשו היושבים בשעיר וייראו

(בראשית כ"ד) לשוח בשדה דהכי אמרינן בפסחים דף פ"ח ע"א אל הר ה' ואל בית אלקי יעקב מ"ש יעקב אלא לא כאברהם שקראו הר דכתיב צהר ה' ולא כינחק שקראו שדה דכתיב לשוח בשדה אלא כייעקב שקראו בית ע"כ, ועיין חזקוני על התורה וכן בשאר מקומות שהתפללו אבותינו מצוה להתפללו וכמו שמינו בדניאל, וא"כ אין לך מקום שהתפללו בו אבותינו יותר ממקום המקדש בזמן הבית מימות אבותינו אברהם יצחק ויעקב עד זמן הבית, ובעונ"ה גם לאחר החורבן הלכו לשם כל הנדיקים שהי' ביכלתם להתפלל שם וכתיב ויתפללו אלי דרך ארצם, ושם תפילה בעולם אינו עולה לרקיע אלא דרך מקום המקדש וכל הקרוב קרוב קודם, וא"כ ודאי שיש מצוה להתפלל במקום המקדש. ועיין מגילה כ"ט ע"א אמר אביי תיתי לי דכי מרחיקנא פרסה עיילנא ומללינא התם ועיין רש"י דביהכ"נ דשף ויתיב ובהגהות הב"ח אפילו אני מרצה עלי את הדרך אני נכנס לשם ומתפלל בחוכו ודו"ק וכ"ש מקום המקדש ח"כ מאד.

מצוות ישוב הארץ

בענין מצות ישיבת א"י עיין מנח"א ח"ה סי' י"ב. וראיתי דבר חדש להגה"ק מאוסטראווא ספר מאיר עיני חכמים מהד"ת שמצות ישוב א"י הוא מ"ע עוד מוזמן אברהם אבינו ע"ה ממה שנאמר לך לך מארצך וגו' אל הארץ אשר ארצך ואעשך שם לגוי גדול, הנה היתה מ"ע לו ולזרעו אחריו להיות בא"י, והוא כמו מצות מילה שהיתה המצוה עוד מוזמן אאע"ה, וראי' עוד מיעקב שכתב במ"ר וישלח עה"פ וירא יעקב מאד אמר יעקב כל השנים הללו הוא יושב בא"י שמה הוא בא עלי מכח ישיבת א"י, הרי שזה הוא כבר מצוה עוד מימי אברהם לזרעו אחריו לשבת בא"י, והביא שם עוד ראיות לזה.

ותרי תמיהה מדכרי אינשי שהביא שם עוד ממד"ר ויקרא סו"פ שמיני שאמרו שם ואת החזיר זו אדום והוא גרה לא יגר שאינה גוררת מלכות

שם בסי' מ"ז האריך עוד בזה דאין להקל במקום שיש לחוש להסתכלות.

וימחול נא מעכ"ל לעיין בספרי משנה הלכות ח"ז סי' י"ג שצוה"י הארכתי שם לזכר האלכחא דהעיקר הוא מטעם הסתכלות גם המרדכי רפ"ג דסנהדרין סי' תרפ"ד כתב להדיא דהטעם הוא משום איסור הסתכלות אנשים בנשים, והבאתי שם דכן הוא דעת הת"ט ומהר"ם ש"ק והערך ש"י דשיעור גובה מחילות ציהכ"ג צעי כשיעור גובה אשה שלא יוכלו להסתכל וכ"כ בשו"ת דובב משרים בפשיטות בסי' מ"ד דמחילה צעי שיכסה ראש הנשים כולה ע"ש, וצפרט צדור הזה שהפרון מרובה על העמוד והנשים באים כמה פעמים במדינה זו צפרט לזחי כנסיות צעיירות גדולות ולפעמים אפילו לא מכוסים ועוד ועוד אשר ודאי אפילו להחפול אפשר אסור, ויפה העיר מעכ"ל משו"ת ח"ס סי' ק"ל שאנו מאמינים שכל תפילה שמתערב בה שום הרהור אפילו באשמו אינו עולה במעלות לפני השי"ת ולא תקובל לפניו ומפני זה אנו מפרישין הנשים מן האנשים בתפילה צבהכ"ג שלא יבואו לידי הרהור בשעת תפלה ותהי' תפלה נדחית ר"ל, וינא לנו זה משמחת בית השואבה דאמרינן במוכר נ"צ ע"א ומהו ראי' להנ"ל דאפילו היכא דליכא משום איסור ערוה כגון אשתו של ענמו מ"מ במקום תפילה והודאה והספד כל מה דצעי רחמנא ליבא וכו' עכ"ל ע"ט.

ומיהו מה שכתב וסיים דאף לפי מה שכתבו באזה שו"ת צבהכ"ג שאין צו מחילות להדיל בין אנשים לנשים להחפול אין להחפול צו אין משש להשתחף בחמונה שאין מחילות ואין בזה משום מסייע עוברי עזירה אם יודע שכל להזהר היטב מהסתכלות והרהור ומ"מ מסתבר שאלו חסוד צריך להחמיר בכל ענין אם לא במקום שיש בזה משום דרכי שלום עכ"ל.

ורק מראה מקום אני בזה קידושין (פ"א) אבי דייר גולפי רבא דייר קנה ופרש"י גולפי מקום

מכס ונשמרתם מאד אל תתגרו צם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר, ופרש"י ונשמרתם מאד ומהו השמירה אל תתגרו צם וכ"כ אל תזר את מואב ואל תתגר צם מלחמה כי לא אתן לך מארצו ירשה וכו'. והנה הענין של התגרות נאמרה שלא נקח מהם מה שנתן להם וכיון שצנ"י יגלו לבין האומות השביע אותם שלא יתגרו בהם אלא יקבלו עליהם השיעבוד, אבל בארץ ישראל שהיא ירשה לנו מאבותינו והוא ארצנו אין בזה שום ענין של התגרות באומות, ועיין ירושלמי ר"ה פ"א ה"א אל תתגרו צם א"ר יודן צ"ר שלום כתיב כי ששה חדשים יש צם שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום, אמר לו הקצ"ה אני אמרתי לך אל תתגרו צם ואמה בקשת להתגרות צם חייך שאינם נמנים לך, ועיין רמב"ן צסה"מ צסופו צהשגות על הרמב"ם מלות לא תעשה ועוד א' מעט היא מכמה ספיקות מניעות שצאו צעמון ומואב ושעיר אל תזר את מואב וכו', הנה אלה שלש מניעות מפורשות צתורה לא הציאות צעלי חשבון המלות צמספר.

מחיצה בין אנשים לנשים

ג) בסי' מ"ו הציא צענין המחילה צין אנשים ונשים לחמנות וכן לענין שצע צרכות והעריך שם דההצדל הוא שלא יבואו לידי קלות ראש וכמ"ש הרמב"ם צפיה"מ סוכה נ"צ וכ"כ צפסקי הרי"ד סוכה ח"ל ואנשים יעמדו למטה צעורה ולא יוכלו להציט צנשים שהיו לה מחילות קציב ועשיות כמין סריגי חלונות שהנשים צפנים רואות מצחוק וצצחוק לא יוכלו לראות מצפנים צדחניה וכו' ועדיין היו צאין לידי קלות ראש פי' שהיו מסתכלין אלו צאלו וקורצין צעיניהן עכ"ל. ומצואר דהרמב"ם והתוס' רי"ד כתבו שציבת התקון הי' שלא יסתכלו אלו צאלו, וכן מפורש צהגות מנהגים הנ"ל (שממנו העתיקו כל הפוסקים) ח"ל כל מקום שאנשים ונשים רואין זה את זה אין לצרך שהשמתה צמעונו עכ"ל, ותמה שם על שו"ת אגרות משה א"ת ח"א סי' ל"ט ומעכ"ת

קבוצת אנשים ונשים או לדרשה או לחופה היה מסדר קנקנים של חרס הרבה זיניהם שאם יצאו זה אל זה יקשקשו וישמע קול דייר לשון דרי דרי שורות שורות (מגילה י"ז) דייר קנה מסדר קנים שהעובר עליהן קולן נשמע ע"כ. נראה חדא דס"ל דדרשא או חופה כחדא נינהו ועכ"פ סידר קנקנים או קנים אפילו רק לחופה וכ"ש לאכילה דגדולה לגימה שמקרבת ולכן פשוט דשומר נפשו ירחק מהם. ולכאורה מעיקר המקור ששמענו דין זה מהספד שאמרו שזריכין מחילה וכ"ש בשמחה ומ"ש חמונה, והתם ליכא משום שלא יתקבלו התפילות כלל אלא שלא יסתכלו ולא יצאו לידי הרהור.

ומ"ש מעכ"ג היתר למי שיכול להזהר היטב מהסתכלות והרהור ואח"כ כתב שאלה חסוד צריך להחמיר, וא"כ ההיתר לאדם פשוט ואטו אדם פשוט יכול להזהר מלהסתכל ומלהרהר אם לא כה"ה וראי' מגמ' כחוצות אם דמי לך ככשורה.

שכיבת פרקדן

(ד) בסי' מ"ז מ"ג דן באיסור שכיבת פרקדן אי דוקא לישן אסור או אפילו לשכב שלא ע"מ לישן והעלה דדוקא בדעתו לישן אצל שוכב בעלמא שלא ע"ד לישן לא ופלפל ג"כ אי ראה מי שהוא ישן אי חייב לעוררו.

ולפענ"ד לכאורה נראה דתלוי בטעמי דרש"י פי' בצרכות י"ג ע"כ לייט אמאן דגבני אפרקדן שמה יתקשה אצרו בתוך שנתו ונראה לרבים והוא דרך גנאי, אמנם רבינו יהונתן הכהן מלוניל פי' ח"ל ויש לפרש שמי ששוכב פרקדן הנגדים שמתקשה בהם נוגעים באצרו ומציאין אותו לידי הרהור וקושי ומשום הכי לייט אציי משום דאסורא יש בו, והר"א אלשצילי (בגמ' הראשונים) כתב אמר ר"י פרקדן לא יקרא ק"ש וטעמא משום הרהור גם בחוס' ר' יהודה החסיד ברכות הנ"ל לייט עליה אציי אמאן דגבי אפרקיד פרש"י ז"ל שמה יישן ויתקשה וכו' ורבי מפרש משם שבא

בקירוב לידי הרהור ולהכי מימי לה בנדה צפרק כל היד ולשם כחצתי ע"כ. וצפי' הרשב"ץ הביא פי' השלישי וי"מ מי שפניו מפני שמכניד על אממו וצא לידי חימום והרמב"ם ז"ל כתב (פ"ז ה"ז מק"ש) בין שוכב ופניו למעלה ובין שוכב ופניו למטה. ובערוך ערך אות פ' פרקדן הביא ב' פירושים וכתב ונדה שם מפורש דגזירת חימום הוא ע"ש. ולכאורה מטעם חימום או הרהור מאי שגא יסן או שוכב בלא שינה, גם מלשון חוס' ר"י החסיד שכתב בפרש"י שמה יישן ויתקשה משמע דחייש לשכב בלי שינה שמה יישן ויתקשה, א"כ לעולם אסור.

איברא דבעיקר קושיית הגמ' יש להעיר מה דמקשה לרב יוסף שאמר פרקדן לא יקרא ק"ש ופריך מקרא הוא דלא ליקרי הא מיגנא שפיר דמי והא ריב"ל לייט אמאן דגבי אפרקדן ואי נימא דלשכב בלא שינה שפיר דמי מאי מקשה ארז יוסף משינה דאסור דילמא רב יוסף מיירי צמי ששוכב אפרקדו ואין בדעתו לישן כלל דליכא איסור בשכיבה ואפ"ה לא יקרא ק"ש, ואין לומר דאם אין דעתו לישן כלל הכי"נ דמוחר לקרות ק"ש דא"כ לישני ליה כאן בדעתו לישן כאן באין דעתו לישן, וע"כ דלקרא ק"ש אסור אפילו באין דעתו לישן וגם למסקנא אמאי לא משני ליה עכ"פ להמקשה מריב"ל דרב מיירי בשוכב אפרקדן ואין בדעתו לישן, וגם לא ראינו בזה מן הפוסקים שמחלק בכך. שוב ראיתי בערוך לנר נדה י"ד שהקשה באמת אמאי לא משני דלמא בק"ש רב יוסף קמ"ל דאפילו צהקין אסור לשכוב כן ולקרות ק"ש ע"ש שהאריך והניח בל"ע, והיינו נמי משום דפשיטא ליה דבלא שינה מותר לשכב אפרקדן. אמנם אי נימא דלעולם אסור לשכב ומשום הרהור או משום חימום אחי שפיר, ועיין בס' עינים למשפט ברכות הנ"ל ובשו"ת שצו"י ח"א א"ח סי' ה'.

שוב עיינתי בחוס' הרא"ש נדה י"ד שכתב ח"ל לייט פי' שוכב על גביו כי עגבותיו מתחממין על המטה וצא לידי קרי כדאמרין בפ' הערל מיימין מיא חמימא דשערי ומנחין ליה אצו פיקרי

ומקרי צי פיקרי היינו עגבותיו כשמניח עליהם דבר חס מתחמם וצא לידי קרי ע"כ. ולטעם זה נמי לכאורה אין נפ"מ צין יסן או לא דמ"ש שהוא מתחמם והוא ער או יסן עיקר החימום או המציא לידי כך אסור, וכמו שאסור להרהר אפילו ביום שלא יצא לידי קרי בלילה הכ"ג אסור להתחמם שלא יצא לידי קרי ואפילו מאכלות המציאות לידי זה נמי מונעין למי שהוא אסור בו כמו בעיו"כ וכיוצא בו, עכ"פ ודאי לעשות מעשה ולשכב באופן שיצא לידי חימום ויצא ח"ו לידי מ"ש ער או יסן, ומידי דהוה ארוכני גמלים שכולם רשעים, והגם שי"ל קצת ולדחוק מ"מ לכאורה לפי טעמים האלו ז"ע, וגם ביום אין לשכב פרקדין משום חימום והרהור וגם שם ייסן וכנ"ל, כנלפענ"ד.

וממילא מיושב בזה נמי קושייתנו וקושיית הערוך לנר אמאי לא משנה דק"ש אפילו לשכב אסור בלא שינה, דבאמת אין נפ"מ צין יסן או לא לענין פרקדן.

ובמ"ש נלפענ"ד בק"ד כעת לומר דבר חדש, דהנה בשו"ת שצו"י א"ח סי' ה' הביא קושיא שכמעט לא מלא עליה תשובה אמ"ש הרמב"ם פ"ב מהק"ש ובכסף משנה ח"ל כתב הר"ר מנוח דמי שאינו בעל בשר או חולה אסור לקרות אלא מיושב כאדם העומד באימה וציראה עכ"ל, וקשה דאיך יחישב לדעתו סוגיא דש"ס ברכות כ"ד ע"א שנים שהיו ישנים בטלית אחד זה מחזיר פניו וקורא זה מחזיר פניו וקורא ואיך אסור הוא אפילו בשוכב על ג' ממש ויאיר אדמו"ר עיני בזה, והשבות יעקב ז"ל השיב דקושיא זו כמעט אין עליה תשובה, וכה"ג מלא שהקשו חר"י צפ' מי שמתו והוצא צו"י א"ח סי' ו"ל וא"ל דהיכי אמרינן מחזיר פניו וקורא והיאך יכול לקרות ק"ש והוא שוכב מוטב על ג' דהא אמרינן מקרי אע"ג דמלא אסור, ומה דאמרינן מטין וקורין זה במיושב אבל בהטיה בשכיבה לא אמרו והיכי אמרינן הכא

דשרי. ואית דאמרי דכי אמרינן מקרי אע"ג דמלא זה בהטיה כמו פרקדן ששוכב על קדקדו ומוטה מעט אבל זה שמוטה על ג' לגמרי מותר, והנכון יותר לתרץ כיון דחזינן דהיכא דאיכא טרחא שרי כאמרינן ר' יוחנן מלא וקרא משום דבעל בשר היו והו"ל טרחא הכ"ג החירו בהטיה משום דהו"ל טרחא כיון דפשט בגדיו לחזור וללבוש עכ"ל, אבל הרמב"ם כתב כל אדם קורין וכו' אבל קורא והוא שוכב על ג' וכו' אבל מוטב לגמרי על ג' מותר לקרות את שם שמע ובספרות אית דאמרי שכתב חר"י, וכן נראה דברי רש"י וכך נוטים דברי רבינו עכ"ל הכ"ג, והשצו"י ז"ל לאחר האריכות תירץ דהא דינא דשנים קוראים לא מיירי כלל מדין קורא מוטב על ג' או מיושב רק מדין הרהור נגיעת ערומים, ומה דקאמר זה מחזיר פניו וקורא היינו מדין הקריאה מיושב ששניהם יושבים רק קאמר שזריכין להחזיר פניהם מדין הרהור כיון שהיו שניהם ערומים ע"ש, והא דקאמר היו שניהם שוכבים היינו דדרך כך להיות בטלית אחד אבל לענין ק"ש מיירי שאח"כ ישנו או עמדו וכו' ע"ש.

ולפ"ז י"ל דמתחם קורא ק"ש פרקדן לא פריך כלל דבשחרית כיון דלריך לקרות מיושב לא מיירי שהוא שוכב פרקדן וקורא ק"ש אלא מיירי בק"ש של ערבית ודבר הכתוב בזהו שכבר הולך ליסן ושוכב פרקדן אל יקרא ק"ש ובשחרית אפילו שוכב אל יקרא והכא משום טירחא החירו על ג' ודו"ק כי קרמי.

אלו דברי ידידו וידי"צ דושכ"ג והנני חוזר מעין הפתיחה וי"ר שיזכה להרבות דעת תורה ויראת שמים בקרב אחינו בני" והגם כי יש לי עוד הרבה ענינים מה שרציתי לפלפל את מעב"ג ולהחלס באהבים אהבה של תורה מחמת ידידות יתירה, אמנם הזמן בוגד בי ואסתגר כעת, וי"ר שיזכה לקבל התורה מתוך שמחה דושכ"ג בידידות בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן צו

סימן צח

מים שנצבעין ע"י שטיפה

להניח בשר גדי ועוף בתנור בע"ש

מע"כ וכו'

ב' לסדר כשלחן ערוך התשס"ב בנ"י יצו"א
מע"כ ידידי הב' הח' ירא"מ הלל דרו הי"ו בישיבה
הקדושה מיר ירושלים עיה"ק

אחדשה"ט זידידות.

בדבר השאלות במש"כ זש"ע א"ח סי' רנ"ד ס"א
שזר גדי ועוף שהם מנותחים לאזרים
מותר ללא חיישין לחיותי שאם יתמה בגחלים
יתחרך, וזרמ"א שם ובתנור שפיו מכוסה אלא
שאינו טוח בטיט או יש לחלק בין גדי ועוף לשאר
בשר כדרך שנחבא, והכי נהוג כסברא זו. ובמ"ז
שם סק"א דכשהוא בקדירה לא מהני כשהיא טוח
בטיט לדעה זו דהא לא יתקשה ומיהו לקמן בהג"ה
דמסיק דהמנהג להקל דס"ל כיון שאינו מוכן לחמות
שהרי סתום הוא בטיט לא יצוא לחמות. ומסקא
לך אם הי' פיו מכוסה ולא טוח בטיט אלא פיו
מכוסה אם מותר להשהות שלכאוי אין זו ההיתר.

והנראה דמקום הספק הוא אם טוח בטיט דוקא
הוא או אפי' סתום בשאר סתימה כל שלא
יפתח התנור לא חיישין שיפתח ויצא לידי חתוי
ולכאורה נראה דהיינו הך, איצרא דיש לחלק בין
טוח בטיט לפיו מוכסה דטיח בטיט אינו עומד
לפתוח פי' מלד עזמו שהטח בטוח הוא סתימת
הפה ואם רוצה להוציא המאכל א"א לו לפתוח אלא
להשזר הטוח ויפול הטיט וישזר, ובאמת כי כמה
מהפוסקים פקפקו בכלל על הפתחו ביום השבת
דהו"ל סותר בנין בשבת ומחמירין לסתור סתימת
התנור ע"י עכו"ם ויש שהתירו לפתחו כלאחר יד
או ע"י קטן עיין בסמוך סי' רנ"ט ס"ז ברמ"א
ת"ה סי' ש"ה ואגור.

במצא דכל שטוח בטיט דאינו עומד להפתח אינו
מטעם שזכיר עזמו אלא הטוח בטיט הו"ל

אחדשה"ט וכו' דין הצבע במי אסלה לאחר
השימוש כשמורידין המים להוציא
הפסולת מניחין שם מן הצד מין צבע והמים נצבעין
מהו לענין שבת אי הוה בכלל צביעת אוכלין או
משקין או כיון דאינו ראוי לשום דבר וגם אין דעתו
להשתמש בזה כלל לא הוי רק כמתעסק לגבי צביעה,
ולפוס ריהטא השבתי בזה מכבר כיון דהמשחמש
בבית הכסא אינו מקפיד ואף אין נותן לב להצבע
שיש שם אלא לפי תומו הוא מזה את ידיד והמים
יוצאים וממילא נצבעין שם ליכא בזה איסור בכל
אופן, גם כי עיקר הצבע לא נעשה לשם צבע אלא
נעשה לכסוס המאוס שלא יהא ניכר ונראה.

ועתה ראיתי במנחת שלמה ח"צ סי' י"ד שהאריך
שם דימתן שהנותן צבע במים כדי לצובען
ולא על דעת לצבוע בזה דברים אחרים יתכן שגם
להראצ"ד שחולק על הרמב"ם שפיר חייב כיון
שנעשה בכך מחשבתו וגמרו מעשיו אפשר יהא
אסור והציא דעת הח"א שמחמיר על צביעת מים
דכנה"ג שרוצה את הצביעה דיש לחוש טובא וכתב
שם על מוכרי יין שדרכו לצבוע חוששני להם
מחטאת לדעת הסמ"ג והיראים ע"ש, לכן נכון
להחמיר לכתחלה ע"ש, והגם שיש לחלק מ"מ אין
מדמין באיסורי שבת וגברא רבה אמר מילתא לכן
לכתחילה ודאי שאין כדאי להשים ע"ש הצבע באסלה
כיון שנפק מפמיה דהגאון ז"ל ומיהו אם כבר הניח
או שנכנס בבית"כ שיש שם מונח הצבע והוא צריך
לאותו דבר אין צריך למנוע עזמו מלשטוף דגדול
כבוד הצריח שדוחה את ל"ת שבתורה וכ"ש כאן
שלכאורה נראה להיתר.

דושה"ט בלב ונפש.

מנשה הקטן

הגני משיב כהלכה צ"ד. ראשונה הביא שם (מח"א למהרש"א כתובות ק"א ע"א) וז"ל והם יעלו בחומה כקיצון לארץ ואל ידחקו את הקץ להביא הק"ץ קודם זמן הגאולה וזה מיעוט מן הקץ ... והבן הדברים האלו מאד ואין ספק שהשינוי בזה הוא דבר מסוכן מאד מאד ע"כ. (מח"א למהרש"א.) ושוב הביא למה אין מתחשבין בדברי הצדיקים האחרונים שהזכירו באזהרה חמורה שלא לילך לדור בארץ ישראל וז"ל הגאון ר"י אייבשיץ ז"ל (בס' אהבת יונתן, ואתחנן) שבאס הכל נועדו יחדיו לילך לירושלים וכל האומות מסכימים אפ"ה לוותה שחלילה שתלך שמה כי הקץ סתום ואולי אין עתה הזמן האמיתי רק עת רצון לפי שעה והיום או מחר יחטאו ומוכרחים לגלות פעם שנית ח"ו ואחרון קשה מן הראשון ולכן ציקשה שלא ילכו עד שמתפזר ר"ל עד שיגיע הזמן, ותמה האין בזמן הזה עולים לאר"י.

ואומר על ראשון ראשון על דבר אשר הביא מח"א למהרש"א ז"ל, דע כי בח"א למהרש"א בגמ' שלי לא מצאתי מה שהביאו בשמו ואדרבה המהרש"א שם כתב להדיא להיפוך וז"ל שלא יעלו ישראל בחומה כו'. ר"ל ודאי דרשות לכל אחד מישראל לעלות לאר"י אלא שלא יעלו ביחד ביד חזקה ולבנות להם חומות ירושלים ונחמ"י שאמר ונבנה חומות העיר ולא נהי' וכו' דרשות המלך הי' הנה כתב להדיא דדוקא שלא יעלו ביחד ביד חזקה ולא יבנו חומות העיר אבל לעלות יחידים ולא כולם ביחד ולא ביד חזקה מותר, וממילא נהי' נמי. (ועיין מס' יומא דף ט' ע"ב) א"ל לרבה בר בר חנה א"ל אלק' סניגא לכו דכתיב אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא וגו' אם עשיתם עצמכם בחומה ועליהם כלכם צימי עזרא נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו עכשיו שעליהם כדלתות נמשלתם כארז וכו'. כדלתות פותח אחד וחצירו סוגר כך עליהם לחצאין, עיין רש"י שם, מבואר דכחומה היינו כלם יחד וכדלתות עליה לחצאין, אלא דגם זה רק בלי היתר אבל בהיתר דרשות המלך אין לזה איסור, והוסיף המהרש"א ז"ל דבר יקר מאד, וז"ל

ולדין מיהו נלפענ"ד כמ"ש. ומ"מ כיון שאין הז"ג להאריך ולחפש בספרים והם כמעט חורה שבע"פ ולכן נא לא לסמוך עלי בזה כלל רק למראה מקומות אולי ודי בזה.

ובזה הגני ידידו דושכ"ת המעביר בעדו לכוח"ט ושיזכה לעלות מעלה מעלה במעלת התורה עד כי יגדל מאד החותם בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן ריג

מצות ישוב אר"י

י"ט מרחשון תשס"ב לפ"ק
מע"כ וכו' שליט"א

אחדשה"ט. בדבר שאלתו בענין ישוב אר"י צומה"ו שראה בזה מצוה גדולה בין הפוסקים יש דורשין לשבחה של אר"י שקדושה עומדת לעולם משעת בריאת העולם כמבואר במשנה כלים עשרה קדושות הן אר"י מקודשת מכל העולם כולו ולא פקעה קדושה מאז ומעולם ואדרבה מי שלא התנהג בקדושה פלטה אותם כדכתיב בחומה ולא מקיא הארץ אתכם כאשר קאה את הגוי הרי דמטבע אר"י שלא מחזקת עוברי עברה, ולא שח"ו קדושה פוקעת אלא מקיא את הרוצים לטמאה וקדושה לעולם עומדת ועד סוף כל הדורות.

ויש דורשין שפקעה קדושה ואין שום מצוה צומה"ו ליטב בארצנו הקדושה עד שיבוא גוא"ל ויגאלנו גאולת עולם וישוב ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ צ"א כי קדושה עליה כל זמן שרוב ישראל עליה, וע"ד שאמר רב יהודה העולה מבבל לאר"י עובר בעשה. ויש דורשין ח"ו לגנאי שאסור לדור כהיום בארצנו הקדושה, והביא ראיות לעצמו מגדולי ישראל. אם זה דעת חורה או זה דעת נוטה שאין להתחשב עמהם.

נלקוטין יחידים ואפילו הרבה יעלו, וישארו עוד הרבה מישראל בחו"ל מזה לא כתב מעולם לאיסורא, ואדרבה בזה הוא מסכים להמהרש"א דלא אמרה אדם מעולם שלא לעלות, ופשוט שהוא מסכים ביחידים אפילו היו שנים כתיקונן, והוא ממש כמ"ש המהרש"א ז"ל, ופשוט נמי דהעלי' בזה"ל לא הוה כחומה, דאפי' בזה"ל רוב מספר מאחז"י עדיין הם מחוץ לארץ ישראל כן ירצו, ואפילו לשליש ולרביע לא שמענו, ואולי רק רבע בכלל או עשרים אחוז מכלל ישראל גרים בא"י וגם אלו לא עלו יחד אלא במשך של קרוב למאה שנים ומזה לא דברו המהרש"א והאהבה יונתן לאיסור מעולם.

ובאן הבן שאל ומתמה וכי זה דבר חדש שהתחילו היום בני' לעלות לארצנו הקדושה, או שהציונים המציאו שיש ארץ ישראל והתחילו לעלות לא"י, והלא מאז שחרבה בית מקדשנו שיצנה במהרה בימינו מאז והלאה הלכו וחזרו לארצנו הקדושה שכן בימי התנאים והאמוראים וראשונים ואחרונים וכק"ז מרן ר' עמרם חסידא מסר נפשו על אר"י ומנוחתו כבוד בצפת עיר הקודש תו"א.

ואמנם בעצם דין ישוב אר"י בזה"ל מחלוקת הראשונים הוא אי בזה"ל ישוב אר"י מ"ע, עיין רמב"ן עה"ת ובמנין המצוות שיש בזה מ"ע. והרמב"ם ז"ל לא חשבה מתרי"ג ונסתפקו בדעתו וגם בס"ד אני הארכתי בזה במקום אחר. ובכל הדורות מיד אחר החורבן בית מקדשנו שיצנה במהרה בימינו, השתדלו לדיקים ואנשי מעשה, וסתם בני' לעלות לא"י מהראשונים עד האחרונים ז"ל בזמן חורבן בית ראשון, ושוב בבית שני, עיין ריש גיטין שירות מצויות, ובזמן הגמ' תנאים ואמוראים מבבל ושאר מקומות ועד זמן הזה והרמב"ן ז"ל כתב דמצות ישוב א"י מצוה בפני עצמה הוא וגדולה מצוה זו שע"י יתחייב לקיים גם שאר מצוות התלויות בארץ, וגם הריטב"א ז"ל דמצות ישוב ארץ ישראל גדולה מכל המצוות, והרמב"ן ז"ל בעצמו עלה לירושלים והבאים אחריו אחינו יושבי ספרד, וגם השל"ה הקדוש, הבעש"ט

ומיהו בשמעתין ז"ל דאחת שלא ימרדו לאו היינו בנין החומה אלא בדברים אחרים כשהם בגלות. הנה כתב מפורש דשלא ימרדו באומות לא נאמרה על ארץ ישראל אלא שלא ימרדו באומות בחו"ל כלומר שלא ימרדו באומות העולם במקום שהם גרים שם, ע"ד שאמרו דינא דמלכותא דינא ולא ימרדו כל זמן שהם בגלות בין האומות ואין לזה שייכות עם איסור של לא יעלו בחומה. וזה פשוט מאד למעיין שם.

גם מה שהביא בשם המהרש"א בח"א ואל ידחקו הקץ להביא הקץ קודם זמן הגאולה וזה מיעוט מן הקץ וכו', גם זה ליכא בח"א שם, (ועיין רש"י) ואדרבה הח"א גרס ושלל ירחקו את הקץ צרי"ש וכתב ועיין רש"י, ועוד יש לפרש שלא יהיה צענייהם הקץ רחוק דהו"ל כאילו מחייאשין מן הגאולה אלא יהיה צענייהם זמן הגאולה קרובה כמ"ש כי קרובה ישועתי לבא וגו'. הרי כי לא נמצא כלל בח"א מה שהביא. בקיטור המהרש"א מפ' א) מה שאמרו שלא יעלו בחומה, היינו דוקא כולם כאחד ולא יחידים, ב) ואפילו יעלו כלם או עכ"פ מחצה רק לא כחומה ביחד וביד חזקה ליכא איסור, ג) ברשות המלכות אפילו כלם יעלו. ד) דאל תמרדו באומות היינו בחו"ל בגלות שאנחנו גרים אצלם אצל ארץ זה ענין לא"י וזה ברור.

ומעתה המדקדק בדברי אהבה יונתן יראה נמי שהם ממש דברי מהרש"א לענין שלא לעלות בחומה, אלא שלא דקדק בלשון הרבי ר"י ז"ל ולכן חמה מה שחמה, שכתב האהבה יונתן חו"ל שבאם הכל נועדו יחדיו לילך לירושלים וכל האומות מסכימים אפ"ה נאמרה שחלילה שתלך שמה כי הקץ סתום ואולי אין עתה הזמן האמיתי רק עת רצון לפי שעה והיום או מחר יחטאו ומוכרחים לגלות פעם שנית חו"ל ואחרון קשה מן הראשון ... הנה דייק שאם נועדו יחדיו כלומר כל ישראל שישנם בעולם בחו"ל יתליתו כולם שיעלו יחדיו ואפילו האומות יסכימו אז נמי לא יעלו וכו' (ובזה לכאורה פליג על המהרש"א ז"ל שכתב דברשות ליכא איסור) אצל כשאין עולין כולם יחדיו וביד חזקה אלא

לחזור ולהתערב בכלל עם הגוים כמו שהמנצ נעשה לאחר המלחמה שם או לברוח ממקום מולדמו אל הארץ אשר ארצך, לארץ ישראל וקנחם שהי' בידם נסעו למדינות המערב אבל רוצם שלא הי' ביכולתם נסעו לארץ ישראל מה דמיון זה עם מה שכחצ האהצת יונחן בזמנו שהעולם נשקט ובשלום.

ובזה מיושב נמי מה שהציא בשם הרה"ק ר' ישכר דוב מצעלא זי"ע, שאמר "טאמר ח"ו מעשה השטן ילליח און זיי וועלען יא האבן א' מדינה וועלען אללע עהרליכע יודן דארפען ארויספארן פון דארט. (משה"ר ח"צ עמ' שע"ח) פשוט דלא אמר זה אלא בזמנו אבל בעוג"ה בזמנינו הרי אדרצה כלם ברחו אס הי' להם יכולם לארצינו הקדושה והרי בנו הגה"ק רשכבה"ג ני"ל לארצינו הקדושה ולא רנה ח"ו לנצח משם ונשאר אחריו מחסידיו מאלפי ישראל בלעה"ר, וגם הגה"ק אספקלריא המאירה מוהר"ס אלטר מגור זי"ע אשר הניל חסידות גור וסחם רבנות מבג"י, הגה"ק מטשעבין זל"ל הגה"ק מוהר"ו מצריסק זל"ל ועשרות נדיקים וגאונים שזכו לצא לארצינו הקדושה באמצע או לאחר המלחמה וגם הגה"ק מסאטמר תחילת בואו משוויץ היתה לארץ ישראל. וא"כ ח"ו שעל זמנינו נאמר שח"ו ינאו משם אלע ערליכע יודין, ח"ו ואנא ילכו ומי יכניס אותם, ואני אומר אדרצה אס לנצח מא"י שינאו משם כל הציונים שאינם עהרליכע אידען וישארו השומרי תורה שם.

לבן מה שהציא שם עוד עם קען חלילה זיין או קודם ציאת המשיח ואל מעשה שטן מצליח זיין און די רשעים וועלען קריגען א ממשלה אין ארץ ישראל איז א חוב אויף יעדן איד וואס ער מוז אוועקפארען פון זיין היים ואל ער פארען קיין אמעריקא אדער ערגעץ אנדערש נאר נישט קיין ארץ ישראל. הגם כי לאו מר בר רב אשי חתם עליה, שכן אמר (שם שע"ט) ואמת כי זה כהיום ע"מ שחעלה לרקיע, לנסוע לאמעריקא כמעט אין במציאות, ועכ"פ קשה מאד, ואנא ילכו חמשת מיליאן נפשות, ובאמת כי גם באמעריקא וכ"ש

ותלמידיו, הגר"א ותלמידיו זי"ע, וכי הם לא ידעו ממה שאין יודעין או שלא ס"ל כוותיה, ועיין תשב"ץ ח"ג סי' ר' ועיין תשב"ץ קטן תלמיד מהר"ם מרוטענבורג ז"ל.

שבית דכבר אמרתי בס"ד מה דכתיב (בראשית ט"ז ז-ח) בהגר שפחת שרה שברחה מפני שרה גבורתה וימנאה מלאך ה' על עין המים בדרך שור ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרה גברתי אנכי ברחתי. והקשו המפרשים שהמלאך שאלה שתי שאלות אי מזה באת, והשנית ואנה תלכי, והיא לא השיבה רק מפני שרי גברתי אנכי בורחת ולא השיבה על השאלה השני' ואנה תלכי, וראיתי כמדומה לי בצעל העקדה ז"ל שפי' דכשאלדם יושב במקום אחד והולך מדעתו למקום אחר אז קודם שהולך עושה חשבון ובוחר לו מקום שיצא לשם אבל הבורח משונא וכיוצא בו הנה הוא יודע המקום שיצא שהרי משם ברח אבל אין לו מושג לאן יגיע שהרי בורח הוא ואין לו ברירה לבחור מקום שהולך לשם וגם זמן לחשוב למקום פלוני אני הולך או לבית פלוני אינו יודע שהרי אינו יודע באיזה מקום יניחו אותו להשאר ולהתישב שם. ולכן בתש' מפני שרי גברתי אנכי בורחת נכלל גם החי' ולאן את הולכת.

והנה פשוט דבזמן המהרש"א והגר"י שהיו אנשים יושבים בעריהם נשקט ובשלוה וכד יתבי אדורדי"הו שפיר כתב שצאם יחליטו לנצח מארצם ומקום מושבותיהם שגרו שם שנים רבות ואבותיהם ועכשיו נועדו יחדיו לעלות לארץ ישראל יש לו טענות אלו שטען שזה עלי' בחומה, אבל לאחר המלחמה שהיטלער והעוזרים עקרו את כל בני' ממושבותיהם והרגו מהם יותר משה מיליאנים ונשארו אודים מוללים מאוישוויץ ובוכענוואלד וכיוצא בו ולא הי' להם מקום לגור ולא מקום ללכת רק או ליסע חזרה לווארשא או לאדזש או ווילנא ליטא או פאלאניא, או האנגאריא וטשעכאסל. אשר לא נשאר כלום מחיי היהודים רק שנאת ישראל עם הגוים ולא נשארו מבג"י כלום וח"ו לא הי' ברירה אלא או

שהדברים כתובים בחורה על כרחנו יתקיימו)
(מעשה למלך אות ה').

באמת שאין לי דברים להשיב לאחר שראינו
שאלרבה בחו"ל הרגו אותנו גם הגאון ז"ל
נאסף הי"ד בהחורבן הנורא ונתקיים בנו צעונ"ה
תקיא הארץ בחוץ לארץ הנאים הארורים הרוחנים
הרגו ושרפו אותנו שאפי' לקבורה לא באו צעונ"ה
וב"ה חושבי ארץ ישראל נשאר לפליטה עד בגז"א,
ואם בשביל הקללות של ולא תקי' הארץ הנה אנחנו
מקוים שכלם יחזרו בתשובה וישארו בחיים ועכ"פ
צ"ה רואים בזמנינו רבנות מאחבניי בארצנו
הקדושה כלם קדושים לומדי תורה לשמה ושומרי
תורה עשרות אלפים בחורי ישיבה מכל העולם
בישיבות גדולות, כוללי אצרכים לרבנות כס"ד, ואם
אברהם אבינו התפלל על אנשי קדוש אולי יש
חמשים נדיקים ויאמר לא אשחית בעצור החמשים
נדיקים א"כ כ"ש בארצנו הקדושה שישנם בלע"ה
רבנות ורבני רבנות שומרי תורה ומצוות ודאי לא
תקי ח"ו עוד, עד ביאת משיח נדיקנו. ובאמת ראינו
כי הקללות צעונ"ה נתקיימה בחו"ל החורבן
וההשכלה של גרמניה גרמה לכלות ח"ו כל קהל
ישראל מגערמאניא וגם בסודעטען געביט ורוב
מהונגאריא ומליטא ועוד ועוד אי נא לנו ואוי
לעינים שכן ראו אשר ע"פ דרך הטבע א"א
להאמין בדברים כאלו וכ"ש לראות ח"ו ולהכחיש
מה שראו עיני וכלשון הכנה"ג שכתתי מה שעשו
ידי וצעונ"ה היינו במחנות אלו וראינו האיקר הרגו
ושרפו מיליאנים מאחבניי ורק אודים מוולנים מאש
נשארו ויתומים היינו בלי אב ואם.

ובדבר אשר הביא בשם הגה"ק דהדבר ברור בלי
שום דם ספק דכל אלה הצנינים שזנו
המינים והאפיקורסים בארצנו הקדושה ישרפו
ויחרבו ע"י מלך המשיח ולא ישאר מהם שריד
ופליט. ק"ו מס"ת שכתבה מין שזריך לשורפו עם
האזכרות שבו. (עה"ג עמוד קל"ג). וגם אין לספק
מי שמאמין בהשם, שלפני ביאת המשיח כל המלוכה

בשאר מקומות שורה התבוללות ר"ל בין הגוים,
וידוע דבאמעריקא יותר מששים אחוז מבניי
נתערבו בין הגוים עם נישואין אורחים יהודים בין
העכו"ם ר"ל וגם בכל העולם כולו כ"ש ברה"מ
(רוסעלאנד) וכל ערי יוראפא ומדינות ספרד לבד
ממקומות מסוימות כגון אנטווערפן ולאנדאן. ומה
שאמר שאם נריכין לילך מביתו שילך לאמעריקא או
שאר מדינות, למען האמת שקודם המלחמה אסרו
הרצנים הגאונים לנסוע להתיישב באמעריקא ואולי
ביותר חוקק מלא"י וא"כ עכשיו בת יתרו מי המיר
לך לנסוע לאמעריקא ולא לא"י והלא הם אמרו צ'
מקומות לאיסור, אלא מאי ע"כ שנשתנה המצב א"כ
לגבי א"י כ"ש וכ"ש שנשתנה המצב למעליותא.

ועוד צו שלישיה, החשש שחשש רבינו יהונתן שמה
יחטאו צעונ"ה והחטא גורם להקי אחכם ח"ו
אבל נראה דמעלתו ס"ל כאילו בחו"ל אין חשש זה
רק בארץ ישראל והרי צעינו ראינו שמכל הקהל
הגדול בגערמאניא וטשעכאסלאוואקיא מתחילה מתו
מיתה רוחניות ע"י ההשכלה ושזב כולם נהרגו
צעונ"ה מיתה גשמיות ונשרפו בקראמעטאריאס
ואפי' לא זכו לקבורה, ולא נשארו מהם רק מעט
מוער ואפילו לשליש ולרביע לא שמענו אלא כמה
אחוזים נשארו בחיים והחשש שחשש לארץ ישראל
צעונ"ה נתקיים בחו"ל שלא זאת שגלו אותם
ממקומם, אלא הרגו אותם הם וצניהם וצנותיהם
כולם כאחד משנת תרצ"ח עד שנת ד"ש, המה ראו
קודם החורבן וצעונ"ה אנחנו נשארו מהחורבן
וראנו צעונ"ה מה שראינו. ואדרבה אר"י ודריה
הציל הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו וכמו בדור המבול
ארץ ישראל לא ירד שם הגשם והמבול כמבואר
בגמ' זכאים.

ולכן גם מה שהביא מהגאון ר' אלחנן וואסערמאן
הי"ד שכתב וכן בארצנו הקדושה הדבר ברור
כשמש שתקיא הארץ אותם כי הוא פלטריין של מלך
ואינה מקיימת עובדי עבירה ומכ"ש עובדים
להכעיס (איני בא בזה לא לקלל ולא לברך אלא כיון

צ"א) והרמב"ם בפ"ב מהל' מלכים ה"א כתב אל יעלה על הלב שצימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או יהי' שום חידוש במעשה בראשית אלא עולם כמנהגו נוהג וכו' ה"ב אמרו חכמים אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, והראב"ד בהשגות השיג עליו א"א והלא בחזרה והשנתי חיה רעה מן הארץ, ועיין ברכות ל"ג והתוס' ס"ל כהראב"ד ולפ"ז אפשר שישאר מכל מה שבנו והא דקשיא מס"ת שכתבה מין יש לחלק קצת, שהרי מצינו כשיצאו ישראל ממצרים והאמורים ששמעו שהקב"ה יביאם ויקח את כל אשר להם החריבו את בתיהם שלא יהיו להם לישראל, ואיתא דא' מהטעמים שקיצצ הקב"ה את ישראל מ' שנה במדבר וראו האמורים שלא נכנסו בארץ וחזרו ובנו שוב את בתיהם וארמנותיהם ואז הכניס יהושע את בני' וירשו את ארמוני האמורים א"כ הכ"נ רשע יבין ונדיק ילכש, (ובפס"ז האזינו ל"ב י"ד) רשעים כל ממונס יפול ביד נדיקים, א"כ אפשר הכ"נ בנינים שיבנו יפלו ביד נדיקים, ולא דמי לס"ת דצעי לשמה, משא"כ בנינים ולא מיציעא דעכו"ס שאפי' בנה לשם ע"ז יכול לבטל ומותרת להדיוט וכ"ש בפתח וכן ממין ישראל אם בנה ונפל ביד ישראל שמוחר לדור זה לפענ"ד.

עוד הביא שם בשם הגאון ר' שאול בראך גאב"ד קאשוי ז"ל, שתמה על המורחים שהחזיקו ידי הציונים והמורה העידה בפ' אחרי ולא תקיא הארץ אחכם בטמאכם אותה וכתיב ביחזקאל (כ' ל"ח) וברוחי מכס המורדים והפושעים כי מארץ מגוריהם אוליא אותם ואל אדמת ישראל לא יצאו, ופרש"י ואמיתם במדבר, וכן הוא בזוה"ק, ולא ידענא מאי ראי' אדרבה ראי' לסחור הוא כי הנביא מעיד שהמורדים לא יצאו לארץ ישראל אלא ימיתו במדבר קודם בואם לא"י ולא תקיא מיירי שיצאו לארץ ישראל ותקי אותם הארץ א"כ הם תרי עניני והנביא מעיד שימיתו בחו"ל ולא יצאו לארץ ישראל אבל שיצאו לארץ ישראל אולי בזכות ארץ ישראל יחזרו בתשובה עכ"פ אין זה קוחר כלל ולא מכריח והבן.

תחת רשותם ראוי עלינו לקבל ממשלתם ושלא לבטל הגזירה, וכו' והא"ך תקנו לקללם בצרכת ולמלשינים ותי' ח"ל.

אבל ענין ברכה זאת מצוירת בעצמה שנקראת קללת המינים לפי שנתקנה ברכה זאת על המצטלים הדת והמתנגדים על הדת כמו שדברו שם שבטיל המינים נתקנה ברכה זאת, ולאחר שהביא ד' כחות הרולים בצטול הדת, השיב עוד דאפילו להתפלל על מצטלי הדת לא יתפלל עליהם שימיתו אלא שיחזרו בתשובה וכמ"ס ברורי' דביתא דר"מ מי תכיב יתמו חוטאים חטאים כתיב שרץ להתפלל על החטא שלא יהי' נמצא והיינו שיהפוך ה' דעת החוטא ולא יעשה רע עוד וזה יתמו חטאים וזה הענין של ולמלשינים ששיבו כולם לה' ולא יהיו עוד אנשים כאלו בעולם רק יחזרו מן מעשיהם, וכל המינים כרגע יאבדו שלא יהא' דעת מינות בעולם ואז יהיו נאצדים המינים מן העולם, ואילו הי' מתפלל וכל המינים כרגע ימיתו הי' משמע כי מתפלל על מפתחן של מינים אבל אמר אל תהי' תקוה ולא שיקלם ע"ש והאריך שם כי הכל שרק יסור הרע וממילא לא ימות האדם כלל. הנה הבאתי עוד פי' בצרכת ולמלשינים שכולו קאי על מלכות הרשעה שיתפללו על הרשעה שחאבד ולא על הרשעים שיאבדו כי בעבר החטא אין כאן מין או רשע, אבל כוונתו רק על מלכי עכו"ס.

סימן ריד

עוד להב"ל

בביאת משיח אם בתים שבנו רשעים יבטלו

ועתה נחזור על מה שדנו אם הצמים שבנו הרשעים יבטלו מק"ו דס"ת שכתבה מין, ולדידי בעצם י"ל דחלוי במחלוקת הפוסקים במימרא דמר שמואל ודעימיה בנידון ביאת המשיח מה יהי' דעת מר שמואל דאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכות בלבד (ברכות ל"ד סנהדרין

של הציונים מוכרח להבטל בטל ומבוטל כעפרא
לארעא.

הגם כי לעצם אפשר שכן הוא ויתן ה' ונזכה ונראה
בציאת משיח נדקינו, ובמלוכה של ציונים
שתבטל כעפרא לארעא, ונשכיל לדעת ואולי על זה
אין מזליין בכל יום ולמלשינים אל תהי תקוה וכו'
ומלכות רשעה והזדון מהרה תעקר ותשבר ותמגר
ותשפילם ותכניעם, א"כ על מי מתפללים אם לא על
רשעים שיאבדו, איבדו שהרי אמרו ז"ל בצרורי'
שחלקה על ר"מ שר"מ התפלל על הרשעים שימיתו
ואמרה לו צרורי' מי כתיב יתמו חוטאים יתמו
חטאים כתיב ורשעים עוד אינם א"כ אין להתפלל
על רשעי ישראל שימיתו (עיין ברכות י' ובגהש"ס
מהזוהר) ועיין סידור נהורא מעליא צרדיטשוב
חפלה קודם השיבו אבינו לחורתך להתפלל על
פושעי ישראל שיחזרו בתשובה ע"ש. גם בלשון חז"ל
נראה לדייק שהתחיל ומלכות רשעה וכו' תעקר
ותשבר ותמגר ותכלם, ושזכר קאמר ותשפילם
ותכניעם ולבאורה קותר דבריו כיון שכבר התפלל
ותכלם א"כ לא יאמרו מהם והיאך קיים ותשפילם
ותכניעם א"כ אין כאן כלי' גם בקיום הצרכה בא"י
שזכר אידיים ומכניע זדים. ולבאורה מתפללים על צ'
מיני מינים, על א' מתפללים ומבקשים לכולתם
לגמרי ועל השני להשפיל ולהכניע, וז"ל דמתפללים
הראשון על מלכות רשעה אידיי עמך בית ישראל
שהם הגוים ששונאים עם ישראל בכלל, ועליהם
מתפללים לשבר ולמגר ולכלותם מעל פני האדמה.

ובכן התפלל עליהם דהמע"ה שפוך חמתך אל הגוים
אשר לא ידעוך וגו' כי אבל את יעקב ואת נהור
השמו, תרדוף באף ותשמידם מתחת שמי ה'. וזה
התפלה לכולתם לגמרי ממש וכמ"ש בעמלק תמחה
את זכר עמלק מתחת השמים, אבל על מלכות רשעי
ישראל ח"ו מתפללים להשפילם ולהכניעם צמורה
צימיו אבל לא לכולתם אלא ישפיל אותם ויכניעם
וממילא יעשו תשובה וכמ"ש הרמב"ם בהל' גירושין
בפ"ב בדין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני דבני"

יש בהם נקודה פנימית שבעצם היא טוב אלא מי
מעכב שאור שבעיסה ולכן כשישפילם ויכניעם
ממילא יחזרו בתשובה, וכן מצינו בתורת משה (כי
תשא ל"ב י"ב) ויחל משה וגו' למה יאמרו מצרים
לאמר צרעה הוציאם להרג אחס בזהרים ולכלותם
מעל פני האדמה שזכר מחרון אפך והנחם על הרעה
לעמך, והנה התפלל משה רבינו שלא לכלות עם
ישראל ואפילו עבדו ע"ז ח"ו יעשה עמהם דין
וישרוף הע"ז והם יחזרו בתשובה גם במצרים טען
השר של מצרים הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז
מה ראית אלו עם בני ישראל לעבור בתוך הים
ביבשה לחיים והללו המצרים ימיתו והשיב לו הקב"ה
שזכה שבעולם אחת דין שוגג כמזיד ואונס כרצון,
ממילא מובן סיום הצרכה נמי שזכר אידיים שהוא
כלי' שהם הגוים ומכניע זדים הם רשעי ישראל,
וכמ"ש יען כי נכנע מפני (אחאב) וגו' (מל"א כ"א
כ"ט). ולפמ"ש אחי שפיר מאד נוסח באמצע
הצרכה ומלכיות בלשון רבים שקאי על שמים מלכיות
עכו"ם כרגע יאבדו ולכלותם מעל פני האדמה אבל
מלכות רשע מישראל ח"ו תשפילם ותבא מלך
המשיח תחתיו ב"ב.

לאחר כתיב מצאמי לרבינו הגדול המהר"ל ז"ל בס'
באר הגולה באר שביעי שחמה מה שתקנו
חז"ל קללת המינים חפילה שאינה ראוי' עד שאף
הוא כנגד המלכות, ולבאורה קותרים דברי עצמם כי
צרכה זו שמואל הקטן תקנה ביבנה לפני חכמים
(ברכות כ"ט ע"א) והרי משנה צרורה אבות פ"ג
הוי מתפלל בשלמה של מלכות שאלמלא מוראה איש
אח רעהו חיים בלעו, וידוע כי הוי מתפלל בשלמה
של מלכות אינו על מלכות של ישראל שא"כ לא הי'
צריך לתת טעם שאלמלא מוראה וכו', שעל מלכות
ישראל יש להתפלל ששלוש מלכות הוא קיום של
ישראל להמשיך שלומם וגדולתם ורוממותם
והצלחתם, ולכן מה שאמרו הוי מתפלל בשלמה של
מלכות היינו שאר מלכות שאינו מישראל, וא"כ איך
יתקנו היפך זה, ואדרבה הזהירו אותנו חכמים לקבל
עלינו מלכות וממשלת האומות אחר שגור שנהי'

וכרגע מלאחי גמ' ברכות נ"ז ע"א העומד ערום
בחלום צבצל עומד בלא חטא בארץ ישראל
ערום בלא מנאות. ופירש"י בלא חטא לפי שחול'
אין לה זכויות אלא עון יש בשיצתה וזה עומד
ערום בלא אוחס עונות. באר"י, שהרבה מנאות
חלויות בה וזה העומד ערום סימן שערום
ממנוותיה. והנה הם דברים נפלאים מה שפירש"י
רש"י ז"ל שחול' אין לה זכויות אלא עון יש
בשיצתה, וס"ל דלא זאת יש מזה של יסוד אר"י
אלא גם יש עון על יציאת חול'. או אפי' נימא
למ"ד דבזמנה"ז ליכא מ"ע של יסוד אר"י אבל מ"מ
יש עון על יציאת חול'. ואולי זה דעת הרמב"ם
דלא חשיב בין התרי"ג מנאות יסוד אר"י אעפ"כ
פסק לענין הלכות לעולם ידור אדם באר"י אפי'
רוב עכו"ם וכן פסק לענין הקונה דירה באר"י
כותבין עליו עונו אפי' בשבת (גיטין ח' ע"ש)
ורש"י פי' כדי לגרש את עובדי כוכבים, ולרמב"ם
עכ"פ עון יש בשיצת בחול' וע"כ נריך דירה
באר"י.

אלו דברים אשר ראינו להשיב נגד המלשינים על ארצנו
הקדושה וכבר אמר בעל החרדים הלי' אר"י, הלומד זכות
תמיד זוכה ונעשה מרכבה לשכינה, והמלמד חובה תמיד
נעשה מרכבה לסט"א ר"ל טובה הארץ מאד מאד.
דושה"ט בלונ',

מנשה הקטן

סימן רטו

בענין שונא מתנות יחי'

עש"ק לסדר ויברך אתם משה החשנ"ז בני יצו"א
מע"כ ידידי הרב הגאון ור"ח כש"ת מוה"ר שמואל א'
טוירק שליט"א בעמח"ס חשובים בני יצו"א

אחשכ"ת בדידות נאמנה וכו' בדבר שאלתו עוד
בענין מה שאמרו ז"ל שונא מתנות יחי'
ואמרו ז"ל (חולין מ"ד ע"ב) ויארץ ימים ובש"ע
ח"מ סי' רמ"ט כתב הסמ"ע בסק"ד ושונא מתנות

יחי' כי דרך בנ"א להיות להוט אחר ממון כדי
להחיות נפשו ונפש ביתו כדי שיכלו לחיות ואמר
אדרבה שונא מתנות ולא יקבל מאחרים יחי'
ובעה"ש ח"מ שם כתב ואין לשאול דלפ"ז אין
אמרינן זכין לאדם שלא בפניו לענין מתנה דילמא
לא ניחא מטעם דשונא מתנות יחי' עוד פלפלו
האחרונים דזכי' מטעם שליחות וכיון דהמקבל
מתנות גורם קילור ימים א"כ הו"ל שליחות לדבר
עבירה, וינא מינה חקירה מעכ"ת אי נכון ליתן
מתנות לחתן וכלה ציוס החופה אולי הם משונא
מתנות יחי'.

ולפענ"ד נראה דלא אמרו שונא מתנות יחי' אלא
כשהוא נותן מתנה ואינו מקבל מאחרים
מתנה אבל היכי דהוא נותן מתנה ומחכה מהשני
לקבל כנגדו מתנה זו אמרו דמכר הוא דלכן נותן לו
כדי שיחזרו ויתנו לו ולא אמרו שונא מתנות יחי'
אלא היכא דהוא מקבל ואינו נותן חזרה כלל, והנה
בגמ' ב"ב קמ"ד ע"ב שושבניות נגזית ב"ב ופי'
הרשב"ם שם שכן דרך שושבניות נוטל דורון לשמחת
חופת חבירו ואוכל עמו וזה יחזיר לו כמו כן כשישא
אשה כדתינא לקמן (קמ"ה ע"א) ה' דברים נאמרו
בשושבניות נגזית ב"ב דדין מלוה אביהם ובגמ'
פריך עלה ומשני לה נגזית ב"ב דדין מלוה ואין
בה משום רבית דלאו אדעתא דהכי יהב ליה וכו'
ע"ש ועיין ש"ע א"ע סי' נ"ט ס"א ולפ"ז אחי
שפיר מחתנות דלא הוי בכלל מתנות אלו ולא הוי
בכלל זה אלא מתנות שמקבלים ואין רוצה שיחזירו
לו אלו הם בכלל שונא מתנות.

ונראה דבגמ' (ברכות י' ע"ב) אמר אביי ואיתימא
ר' יוחנן הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו
רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר
(שמואל ז') ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וא"ר
יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו. ויש לדייק
מאי קמ"ל הרוצה להנות יהנה למה לא אם נותנין
לו. ופרש"י הרוצה להנות משל אחרים יהנה ואין
איסור בדבר, כמו שמצינו באלישע, והרוצה שלא
להנות משל אחרים אל יהנה ואין בדבר לא משום

גסות הרוח ולא משום שנאה. כשמואל הרמתי כמו שמצינו בשמואל הרמתי שלא רצה להנות, כי שם ביתו וכו' שכל מקום שהי' הולך שם היה נושא כל כלי תשמישי בית עמו ואהל חנייתו שלא להנות מן אחרים.

ונראה כוונת רש"י לפמ"ש בירושלמי הביאו רש"י בימות דא"ע נאמן באיסורין דאי לאו הכי נמצא אין אדם אוכל אצל חבירו ונמצא איבה בין ישראל וגם משום גסות הרוח דג"כ איכא שנאה וגם כי אין אני והוא יכולין לדור אלא דא"כ כיון טעם גדול להנות למה באמת הרוצה שלא להנות מותר. והרמב"ם צפי' המשנה אבות פ"ד מ"ה ולא קרדוס לחפור בה כתב, ושמעתי המשוגעים המצוהלים הנחלים בראיות שהביאו באמרים הרוצה ליהנות יהנה כאלישע והרוצה שלא ליהנות אל יהנה כשמואל הרמתי וזה אינו דומה לזה אשר מביאים כלל ע"ש. וע' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' קמ"א-קמ"ח אריכות גדול בזה, ומיהו י"ל דכיון דשונא מתנות יחי' וא"כ למה הרוצה להנות יהנה ולא נרחיק ממנו ההנאה משום שונא מתנות יחי' וגם הרי ח"ו יקצרו ימיו והו"ל בכלל מאבד עצמו לדעת ח"ו ולכן אפילו רוצה ליהנות לא יהנה ועיין מהרש"א בח"א שכבר עמד בזה. גם אמרו גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מיראת שמים והיכי דמי היראת שמים ע"כ שמקבל מתנות וחי וא"כ מאי רבותא והלא עובר על שונא מתנות יחי'. וכבר פירשתי במקום אחר דהכונה לפמ"ש בירושלמי יומא ועיין ר"ח על הדף (ל"ו ע"ב) חד אסי אמר לר' פינחס תא נמסור לך השם א"ל לית אנא יכול דאנא אכיל מעשר ואמר רב דרגיל בשם לא יכול מיכל מבר נש כלום ע"ש. מבואר דהנהנה מיגיע כפו מותר לו להשתמש בשמות והנהנה מאחרים אסור לו להשתמש בשמות ולכן גדול הנהנה מיגיע כפו שאינו ירא מלהשתמש בשמות מיר"ש שהוא ירא מלהשתמש בשמות.

ואשר נראה דבדיוק אמרו ז"ל הרוצה להנות ולא אמרו הרוצה לקבל מתנות שהם שני ענינים

דהנאה הוא דבר מיעוט וכגון שהוא על הדרך ומהנין אותו בעצרו דרך שם כאלישע שנכנס לבית שקיריה בשבילו וצדריך עצרו מידי פעם לפעם נכנס לשם כעובר אורח, והם קיימו מצות הכנסת אורחים והוא נהנה מהאכסניה בחנם, וקאמר שמואל לו ליהנות ולא הוה בכלל שונא מתנות או מאבד עצמו לדעת דכה"ג לא מקרי מתנות שלא נחתו לו כלום מתנות אלא הוא נהנה והם נהנו הוא נהנה באכסניה והם נהנו בקיום המצוה שהחזיקו אצלם איש אלקים קדוש, או יאמר כי שונא מתנות סגולה לארכות ימים אבל המקבל מתנות אין לו סגולה זו ויעשה סגולה אחרת לארכות ימים וכמ"ש המאריך בתפילתו מאריכין לו ימיו ושנותיו ועוד הרבה דברים והאיסור רק כשעושה דבר שגורם לו ח"ו קיצור ימים משנים שכתבו לו לחיים ועושה מעשה שמקצר ימים. ובהו הוא דנחלקו.

איברא דהרי בגמ' ברכות (נ"ד ע"ב) ואמר רב יהודה אמר רב שלשה דברים מאריכין ימיו ושנותיו של אדם המאריך בתפלתו והמאריך על שלחנו והמאריך בבית הכסא, ושם (נ"ה ע"א) ואמר רב יהודה אמר רב שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם, מי שנותנין לו ס"ת לקרות ואינו קורא, דכתיב (דברים ל') כי הוא חייך ואורך ימך, כוס של ברכה לברך ואינו מברך, דכתיב (בראשית י"ב) ואזכרה מזכריך, והמנהיג עצמו ברבנות, דא"ר חמא בר חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות ע"ש. והנה לא חשב כלל שונא מתנות לארכות ימים והמקבל מתנות לקיצור ימים והוא פלא. וקצת ראוי שהרי שמואל הרמתי שלא נהנה אפ"ה לא חי רק נ"ב שנה כמבואר והגם שהי' מחמת סיבה מטעם דוד ושאלו מ"מ נראה שלא האריך ימים אלא ע"כ דזה אינו חלוי בענין של מתנות שהם שני דברים יהנה ומתנות כנלפענ"ד. ועיין נדרים הנודר הנאה מישראל וכיוצא בו דשם אפי' על ההנאה נדר שלא יעסוק ויהנה מהמסחר וכיוצא בו וכמה מיני הנאה הם ולראב"ז אפילו ויתור אסור.

משנה הלכות

מפתח ערכים

מהדורא תניינא

תנב

ערל	בויליאמסבורג ברחוב האדמו"ר מסאטמאר זצלה"ה
ראה ערך מילה	קמא
ערלה	רשה"ר
חצילים הם עץ או ירק כלפי איסור ערלה	רכישת הרשויות משר העיר (אם תועיל התנגדות הדיירים בזה)
סו	רשות הגויים שבעיר, אם סגי בשכירותם מראש
פחות משהו פרוטה	העיר
דין הגונב פחות מש"פ מהקדש	תיקון עירובין
קח, קח	אם מועיל ליו"ט
עכו"ם בפחות מש"פ	בישיבת מיר, ברוקלין
פורים	בעיר ברוקלין
איין לו מגילה אם יקרא ההלל	בעיר "סיגעט" ג.י.
אם יעשו הנשים מנין לעצמן לקריאת המגילה	בשיקגו
בני עיר שתקנו פורים ונתפזרו בערים אחרות	סגולה לחשוכי בנים
מתנות לאביונים בשיק	עליה לתורה
פורים שתיקן הרמב"ם לזרעו בימינו	ראה ערך קריאת התורה
תענית אסתר	
ע" ערך תענית	
פיטם	עם הארץ
ראה ערך אתרוג	בור ועם הארץ, החילוק שביניהם ומי גרוע יותר
פסח	ע"ה בחכמות התורה וחכם בחכמות העולם
ליל הסדר	ע"ה ירא חטא ולמדן שאין בו ירא"ש מי עדיף
הנאה באכילת המרור	ערב יום כיפור
כמה טיבולים בזה הלילה	אמירת "מזמור לתודה" בו
מים שלנו	חולה שאינו צם אם מחויב באכילת עיוהכ"פ
אם רק לנשים תקנו או אף לאנשים	כפרות
נשפכו המים שלנו או שלא הספיקו	לסבב כפרות לאשתו נדה
קסה	ע" ערך נדה, הרחקות
קסה	קפה
פרקדן	ערב פסח שחל בשבת
ראה ערך שינה	סדר סעודות השבת בחמץ וכלי הפסח
צדקה	סעודות השבת ממצה עשירה
תשלומי נז"נ, עליות ומי שכרך	ערכה
ע" ערך נדרים וערך בית הכנסת	קנייתה ליום ראשון מקטן המוכר ערכות
הנודר לצדקה ונתכוין על עני מסויים אם יכול לתת	קנייתה מקטן להושענא רבא
לעני אחר	
קה	
ציבור	עשרת הדברות
בנשים	אמירת הפרשה בכל יום ביחיד או בציבור
לצרף למנין אדם שנוצר ע"י ספר יצירה	סדר עשרת הדברות
כו	סידורם על הלוחות שע"ג ארה"ק
ציצית	צורת לוחותיהן, עגולות או מרובעות
אם אפשר לכוון שלא תועיל ברכתו עליה רק עד	עשה דוחה לא תעשה
חצות	כיצד ילפינן מציצית הרי יש בה ה' עשה
בביאור טעמא דציצית "מצוה קלה"	
כ	
יג	

טעם למנהג העולם לצאת רק בברכת הקידוש ולא
בברכה"נ
ס
פה שכה לקדש ע"ש ונזכר בגמר סעודתו

קידוש לבנה

המתנה עד מוצ"ש אם הוי שיהוי המצוה
כשממחינים למוצ"ש אם יש לחוש שמא ימות
קידוש לבנה וקריאת המגילה מי קודם
קא רואה הלבנה דרך זכויות או משקפיים
ל

קיטל

ללובשו בסתם לא בשעת תפילה
ג
ל
ליכנס בו לביהכ"ס

קלף

ארבעה מינים שבקלף: גויל, קלף, דוכסוסטוס, ושמצד
הכשר, דירוגם
ז
בזה"ז שאין אנו בקיאים בחיתוך העור אם אינו פסול
ז
משום דוכסוסטוס
ז
האופן המדויק של חיתוך עובי העור לעשיית הקלף
ז
חילק עובי העור לשלשה
ז
להיזהר לגרד הקלף היטב
ז
סופר מומחה הקולף השם עם הקלף
ז
פירוש תיבת "דוכסוסטוס"

קרבן פסח

אם בא לכפרה ועל מה
קן
אם שייך ליעשות בן סו"מ ע"י אכילת קר"פ
קנח
ג' כתות אם הוא לעיכובא בקר"פ
קנח
טימא את עצמו בער"פ ואין יכול לעשות הפסח
קמו
שותפות פחמש"פ בקר"פ
קנח

קריאת התורה

גוי לקרוא בתורה, או לשומעה מטייפ
נב
חובת יחיד או חובת ציבור
נב
חלוקת הקריאה בר"ח
נב
טעות בקריה"ת בר"ח
נב
לומר "וזאת התורה וכו'" כשאין רואה הכתב
מו
לצאת בשמיעתה פ"א משמו"ת
רט

עליה לתורה

בהוספת עליות אם להכפיל פסוקים או לחלק יותר
נא
הפר'
בשמחת נישואין אם שרי לחלק הפר' עד ג' פסוקים
נא
לכ"א
נא
הוספת עליות בשבת

חמש מ"ע שבציצית כיצד מתקיימת כל אחת
ג
כלאים בטלית אם מותר, או רק בציצית עצמה
ג
כנף אחד שבציצית אם דוחה ל"ת דכלאים
ג
לשנות אותם שמלפניו שיהיו לאחריו
נ
תכלת
ע"י ערך מדע
ראה עוד ערך טלית

צפת

אם זו של היום היא צפת העתיקה שבימי חז"ל
קע
ראה ערך יו"ט שני של גלויות
לענין יו"ט שני

קבורה

ניתוחי מתים
ע"י ערך חיטומי שכבי

קדיש

אמירת קדיש בשכר
כה
אם עולה קדיש אחד לכמה נפטרים
כה
חיוב על אביו ועל אמו באותה שנה
כה
"קדיש הישיבה" (טעלו) לעי"נ התורמים אם יכול
החיוב לאומרו
כה
קטן באמירת קדיש
ע"י ערך קטן

קטן

אם יכול להדליק נ"ח בביהכ"נ
רב
בקריאת התורה
אם יכול להיות בעל קורא
נב, רט
בארבע פרשיות אם עולה למפטיר
רט
עליה תורה במנין הקרואים ולמפטיר
סי רט
קריאת ההפטרה בלבד מן הקלף ע"י קטן
רט
האומר קדיש, אם צריך להקפיד על נקיטתו
כב
טוב שיחגור אזור
כב
המודר הנאה, לקיים מצוה עם הקטן
קנו
להיותו ש"ץ
נב
קנינו

בדעת אחרת מקנה אם קנה מדאורייתא
קצט
דעת אחרת שמקנה לקטן להקנות
קצט
המביא שמן זית שקיבל בישיבה אם כשר
ע"י ערך נרות תנוכה, השמן
להדלקה
ע"י ערך ערבה
המוכר ערבות

קידוש

אם יש לאשה לחוש שלא תכוין כראוי לצאת בקידוש
אם
בעלה
אם תאמר האשה הקידוש בלחש עם בעלה
פז
בשבת אחר שחרית
פז
התחלתו מוירא אלקים את כל אשר עשה וגו'
קפד
קפא